

Deprem Sonrası Göç Etmiş Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Durumlarının İncelenmesi

Aybüke KOÇBAY¹, Ayperi DİKİCİ SİĞİRTMAÇ²

Öz: Bu çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan deprem felaketinden ve ardından yapılan zorunlu göç durumundan ne şekilde etkilendiklerinin, ebeveynlerin davranış ve tutumları ile sürecin çocukların okul yaşantılarına nasıl yansıtıldığının incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen depremden etkilenerek şehirden göç etmiş okul öncesi yaş grubu çocuğu olan ebeveynler ve çocukların göç sonrası okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır. Katılımcılar ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, elde edilen verilerin betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre çocukların ebeveynlerine aşırı bağımlılık gösterdikleri, yaşanan travmatik olayları oyunlarına yansıtma ve akranları ile paylaşmada bulunma ihtiyaçları duydukları ve bazı problem davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir. Çocuklarının akran etkileşimi kurmaları ebeveynler tarafından olumlu gelişmelerin başlangıcı olarak belirtilmiştir. Okul öncesi öğretmenleri tarafından çocuklar için uyum çalışmaları yapılması, bir okul rutini oluşturulması okul sürecinde olumlu değişikliklere yol açmıştır.

Anahtar Sözcükler: Deprem, Zorunlu Göç, Sosyal Duygusal Gelişim

Examining the Social and Emotional Status of Preschool Children Who Migrated After the Earthquake

Abstract: The aim of this study is to examine the effects of the earthquake disaster on preschool children, and how the subsequent forced migration and the behaviors and attitudes of parents affected the school life of the children. The case study model, which is one of the qualitative research methods, was used in the study. The study participants of the study consisted of both the parents of preschool-age children who migrated from their city following the earthquake of February 6, 2023 and the preschool teachers of the children after migration. Semi-structured interviews were conducted with the participants and the data obtained was analyzed through descriptive and content analysis methods. According to the findings of the study, it was determined that children showed excessive attachment to their parents, needed to reflect the traumatic events in their play and to share with their peers, and exhibited certain problematic behaviors. The parents stated that their children's peer interaction was the beginning of positive developments. It is clear that the use of adaptation activities for children by preschool teachers, in addition to the establishment of a school routine, has led to positive changes in the school process.

Keywords: Earthquake, Forced Migration, Social Emotional Development

Geliş Tarihi: 27.02.2024

Kabul Tarihi: 29.12.2024

Makale Türü: Araştırma Makalesi

¹ Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Adana, Türkiye, e-posta: aybukekocbay@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5175-6583>

² Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Adana, Türkiye, e-posta: ayperis@cu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8167-8467>

Atf için/ To cite:

Koçbay, A., & Dikici Sığırtmaç, A. (2025). Deprem sonrası göç etmiş okul öncesi dönem çocuklarının sosyal ve duygusal durumlarının incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 39(1), 249-266. <https://doi.org/10.33308/26674874.2025391742>

Doğanın düzenini üzerine insan eli ile yapılış müdahaleler sonucu doĝa olayları yıkıcı etkilere sahip olabilmektedir. Büyük felaketler ile karşılaşan insanoĝlu yüzyıllardır can ve mal kaybından kaçamamıştır (Karabulut & Bekler, 2019). Tüm dünyada olduĝu gibi ülkemizde de bireyler doĝal afetlerden can ve mal kaybı yaşayarak etkilenmektedirler. Ülkemizde 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan deprem felaketinde 11 ilimizde yaşayan bireyler depremden etkilenmiş, elli binin üzerinde can kaybı ve yüz binin üzerinde yaralı olduĝu tespit edilmiştir (AFAD, 2023).

Toplumun yetişkin bireyleri doĝal afetlerden kurtulurken çocuklar psikolojik olarak en savunmasız kalan gruplardan biridir (Fukuchi & Koh, 2022). Çocukların doĝal afetlerdeki durumu üzerine yapılış çalışmaların  oĝu travma sonrası stres ve depresyon belirtileri üzerine odaklanmıştır. Ancak içselleştirme bozuklukları ve stresi yansıtma tepkileriyle ilişkili dışa vurma, saldırgan ve suçlu davranışlar gibi daha farklı tepkiler de gözlemlenebilir (Aral, 2023). Doĝal afetler sonucu erken çocukluk dönemi çocuklar çaresizlik içinde hissederler ve korku, güvensizlik gibi duygulara kapılırlar. Çocukların  oĝu ani stres durumuyla etkili bir şekilde başa çıkılmak için kullanılan sözel becerilerden ve davranışlardan yoksundurlar (Pataki ve diĝerleri, 2001). Darga (2023)  alışmasında 6 Şubat depremini yaşamış olan çocuklarda deprem korkusu, öfke problemleri altında hırçınlık, ani patlamalar veya kendine vurma ve duygusal tepki olarak anneden ayrılmama veya yalnız uyumak istememe ve beslenme sorunları olduĝunu ortaya koymuştur. Gözlemlenen bu sorunlar çocukluk aĝında olaĝan karşılanmalıdır çünkü çocukların baş etme çalışmaları ile travma sonrası stres belirtileri arasında g c l  bir ilişki bulunmaktadır (Felix ve diĝerleri, 2011). Erken  ocukluk döneminde bakıldıĝında çocukların baş etme yetileri henüz geliřmediĝinden yaşanan doĝal afetlerin çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri kaçınılmazdır (Bulut, 2009). Ev, aile, yakın çevredeki kişiler, evcil hayvanlar, akranlar kısacası içinde yaşanılan evre çocukların yaşamlarının çok büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu sebeple erken çocukluk dönemindeki çocukların travmatik olaylara karşı oluşturacakları davranışlar  ocuĝun çevresindeki ebeveynleri veya birincil bakım veren yetişkin kişinin davranışlarına baĝlı olarak gelişmektedir (Zara, 2011).

Doĝal afetler ani yaşanan ve yetişkinler için korkutucu olarak nitelendirilebilen süreçlerdir. Yetişkinler doĝal afetin b y kl ĝ ne ve etkisine göre evlerini ve rutinlerini geride bırakmak zorunda kalabilirler. Diĝer yandan doĝal afetler çocuklar için de ani ve travmatik olaylardır. Doĝal afet durumlarında ebeveynlerin kalıcı bir kayıp duygusu yerleşmemesi için çocuklarına rehberlik etmeleri önemlidir (Pataki ve diĝerleri, 2001). Doĝal afetler sonucu ekonomik, güvenlik veya siyasal sebeplerden dolayı gönüllü veya gönülsüz g ler yaşanabilmektedir. Kişilerin doĝup büyüdükleri ve duygusal baĝlarının olduĝu yerleri doĝal afetler sonucu terk etmek zorunda kalmaları onları psikolojik olarak etkileyen bir durumdur. Yeni bir çevrede bulunmak, deĝiřim geçirmek ve o çevreye uyum saĝlamaya çalışmak göç eden bireyler için fazladan gerilim, stres ve psikolojik travma anlamına gelmektedir (Ekici & Tuncel, 2015). Göç etme süreci basit ya da kolay anlaşılır bir süreç deĝildir. G  ve beraberindeki stres faktörleri göç eden bireyleri ve ailelerini etkilemektedir (Bhugra, 2004). Göç etmiş bireylerde depresyon, posttravmatik stres bozukluĝu, psikosomatik yakınmalar ve anksiyete gibi sorunlarla karřılařıldıĝı ortaya konulmuştur (Solgun & Durat, 2017). Nitekim oyun aĝı olarak adlandırılan 3-5 yaş döneminde bulunan çocuklar da güç ile birlikte yaşam koşullarındaki deĝiřiklik ve sosyal düzenin bozulmasına baĝlı olarak uyum sorunları yaşamaktadırlar (Erden & Gürdil, 2009).

Ülkemizde yaşanan 6 Şubat depremi çok fazla sayıda şehri etkilemiş ve çok sayıda aile yařadıĝı yeri bırakıp zorunlu göç etmek durumunda kalmıştır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2023). Yetişkinlerin bu olaylardan olumsuz etkilendikleri göz önüne alındıĝında okul öncesi dönem çocuklarının içinde buldukları gelişimsel dönemin hassasiyeti ile birlikte hem depremden hem aileleri ile birlikte yaptıkları zorunlu göç durumundan sosyal ve duygusal yönden etkilenmeleri kaçınılmazdır. Bu baĝlamda "Okul  ncesi dönem çocuklarının yaşanılan deprem felaketi ve ardından yapılan zorunlu göç sonrası sosyal ve duygusal açıdan mevcut durumları nedir?" sorusu araştırmanın problem durumunu oluşturmaktadır.

Bu araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanılan deprem felaketinden ve ardından yapılan zorunlu göç durumundan nasıl etkilendiklerinin, ebeveynlerin tutum ve davranışlarının ve tüm bu sürecin çocukların okul yaşantılarına nasıl yansıdaĝının incelenmesi ve ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu amaç kapsamında araştırmanın üç alt araştırma sorusu bulunmaktadır. Bunlar;

1. Okul öncesi dönem çocukları yaşanan deprem felaketinden nasıl etkilenmişlerdir?
2. Annelerin bu süreçte çocukların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik aldıkları tedbirler nelerdir?
3. Zorunlu göç sonrası çocuklar uyum sürecinde ne tür davranışlar sergilemişlerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Deprem felaketini yaşamış ve aile bireyleri ile birlikte yaşadığı yerden zorunlu göç etmek durumunda kalan okul öncesi yaş grubu çocukların sosyal ve duygusal durumlarını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli kullanılmıştır. Durum çalışmasında amaç, belirli bir çerçeve içindeki olay, olgu veya konuyu ayrıntılı gözlemek ve bütüncül olarak analiz etmektir (Merriam, 2018, Yıldırım & Şimşek, 2018). Durum çalışmalarında üzerinde çalışılacak olan konunun sınırları araştırmacı tarafından belirlenmekte ve bir veya birkaç vaka üzerinden derinlemesine inceleme yapılarak çalışma yürütülmektedir (Creswell, 2017). Durum çalışmaları Yin (2003) tarafından kendi içerisinde dört kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar; bütüncül tek durum deseni, iç içe geçmiş tek durum deseni, bütüncül çoklu durum deseni ve iç içe geçmiş çoklu durum deseni olarak adlandırılmaktadır. İç içe geçmiş tek durum deseninde tek bir durum kapsamında birden fazla birimden söz edilmektedir. Farklı birimlerden toplanan veriler ile ayrı ayrı analiz edilerek birden çok analiz tek bir durum çerçevesinde gerçekleştirilir. Deprem felaketini yaşamış ve zorunlu göç etmiş olup bu durumdan etkilenen okul öncesi dönem çocuklarının bu süreçteki sosyal ve duygusal durumlarının tespit edilebilmesi için ebeveynler ve okul öncesi öğretmenleri ile yapılan bu araştırma iç içe geçmiş tek durum deseninde yürütülmüştür.

Katılımcılar

Yaşanan doğal felaket ve buna bağlı olarak yapılan zorunlu göç sonrası çocukların sosyal ve psikolojik durumları hakkında bilgi almak amacıyla yapılan bu araştırmanın katılımcılarını 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen depremden etkilenerek şehirden zorunlu göç etmiş okul öncesi yaş grubu çocuğu olan anneler ve zorunlu göç sonrası çocukların öğretmeni olmuş olan okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında araştırmaya dahil olan katılımcıların seçilmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yönteminde araştırmacı araştırmanın amaçlarını göz önünde bulundurarak kendisini amacına götürmesi muhtemel durumları belirler. Belirlenen durumlar içerisinden en verimli bulguların elde edileceği durumlar belirlenerek araştırmaya dahil edilir. Ölçüt örnekleme yönteminde ise araştırmacı amacına uyum sağlayan katılımcılar için bazı ölçütler belirlemekte ve araştırmaya dahil olacak olan katılımcıların bu ölçütleri sağlamasına dikkat etmektedir (Patton, 2018). Ayrıca amaçlı örnekleme yöntemi kullanan araştırmacı seçtiği katılımcıları neden ve neye göre seçtiğine dair şüpheleri de giderdiği için araştırmanın güvenilirliğini sağlamış olmaktadır (Creswell, 2013). Bu kapsamda bu araştırmanın katılımcıları 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen deprem felaketini yaşamış ve ikamet ettikleri şehirden ayrılarak başka bir şehre iç göç yapmış olan annelerden ve çocukların zorunlu göç sonrası öğretmenliklerini yapan okul öncesi öğretmenlerinden oluşmaktadır. Katılımcılara ait demografik bilgiler aşağıda bulunan Tablo 1 ve Tablo 2' de sunulmaktadır.

Tablo 1. Katılımcı Ebeveynlere Ait Demografik Bilgiler

	E1	E2	E3	E4	E5	E6	E7
Görüşme Yapılan Ebeveyn	Anne	Anne	Anne	Anne	Anne	Anne	Anne
Yaş	43	41	48	29	42	40	41
Eğitim Durumu	Lisans	Lisans	İlkokul	Ön lisans	Lisans	İlkokul	Ortaokul
Çocuk Sayısı	3	2	2	2	3	5	3
Okul Öncesi Çocuğunun Yaşı	6	6	6	6	6	5	6
Okul Öncesi Çocuğunun Cinsiyeti	Erkek	Erkek	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
Depremin Yaşandığı	Hatay	Hatay	Hatay	Adıyaman	Hatay	Gaziantep	Hatay

Şehir	2. Kat Müstakil	2. Kat Müstakil	2. Kat Apartman	Giriş Kat Müstakil	3. Kat Apartman	3. Kat Apartman	2. Kat Müstakil
Deprem Yaşadığı Kat	2. Kat Müstakil	2. Kat Müstakil	2. Kat Apartman	Giriş Kat Müstakil	3. Kat Apartman	3. Kat Apartman	2. Kat Müstakil
Evin Hasar Durumu	Az hasarlı	Az hasarlı	Az hasarlı	Az hasarlı	Az hasarlı	Az hasarlı	Az hasarlı
Ailedeki Can Kaybı	-	-	-	Anneanne, dayı	-	-	-
Göç Tarihi	04.03.2023	13.03.2023	11.04.2023	10.02.2023	27.03.2023	13.02.2023	05.03.2023
Göçten Sonrası İkamet Edilen Yer	Arkadaş Evi	Akraba Evi	KYK Yurdu	KYK Yurdu	KYK Yurdu	KYK Yurdu	KYK Yurdu
Göç Sonrası Eğitim Kurumu	Bağımsız Anaokulu	Bağımsız Anaokulu	Yurt Anasınıfı	Yurt Anasınıfı	Yurt Anasınıfı	Yurt Anasınıfı	Yurt Anasınıfı

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan ebeveynlerin tümünün annelerden oluştuğu görülmektedir. Bunun sebebinin babaların deprem yaşanan şehirde kalması veya göç edilen şehirde çalışmaya devam ettikleri için görüşme yapılan saatlerde uygun olmamalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Annelerin yaş ortalaması kırktır. Annelerin üçü lisans mezunu, biri ön lisans mezunu, biri ortaokul ve ikisi ilkokul mezunudur. Annelerin üçü üç çocuk sahibi, üçü iki çocuk sahibi ve biri beş çocuk sahibidir. Annelerin okul öncesi dönemde olan çocuklarından biri beş yaşında diğerleri ise altı yaşındadır. Okul öncesi dönemde bulunan bu çocuklardan ikisi kız beşi erkektir. Depremi beş aile Hatay ilinde, bir aile Adıyaman ilinde, bir aile ise Gaziantep ilinde yaşayarak sonrasında göç etmişlerdir. Aileler arasında evleri apartman dairesinde olan veya müstakil eve sahip olanlar bulunmaktadır. Bu evlerde ise aileleri iki veya üçüncü katlarda ikamet etmektedirler. Görüşme yapılan annelerin hepsinin evleri az hasarlı durumdadır. Ailedeki kayıp durumlarına bakıldığında görüşme yapılan annelerden yalnızca bir anne erkek kardeşini ve annesini depremde kaybetmiştir. Aileler deprem felaketinden sonra dört gün ile iki ay aralığındaki tarihlerde göç etmişlerdir. Göç edilen yerde bir aile arkadaşlarının onlara tahsis ettikleri eve yerleşmiş, bir aile kendi akrabalarının yanına yerleşmiş diğer beş aile ise KYK tarafından depremzedeler için tahsis edilmiş olan yurtlara yerleşmişlerdir. Okul öncesi dönem çocuklarının devam ettikleri okul öncesi eğitim kurumlarına bakıldığında ise çocuklardan ikisinin göç edilen şehirdeki bağımsız anaokuluna gittikleri görülürken diğer beş çocuk KYK yurdu kapsamında oluşturulan okul öncesi eğitim sınıfında eğitimlerine devam etmektedirler.

Tablo 2. Katılımcı Okul Öncesi Öğretmenlerine Ait Demografik Bilgiler

Kod	Mezuniyet Bölümü	Yaş	Kıdem Yılı	Çalıştığı Kurum
Ö1	Okul Öncesi Öğretmenliği	41	13	Bağımsız Anaokulu
Ö2	Okul Öncesi Öğretmenliği	37	14	KYK Yurt Anasınıfı

Tablo 2' ye göre araştırmanın bir diğer katılımcıları iki okul öncesi öğretmendir. Öğretmenler araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının devam ettikleri okul öncesi eğitimlerini sürdüren iki öğretmendir. Okul öncesi öğretmenlerinin demografik bilgilerine bakıldığında ise iki öğretmenin okul öncesi öğretmenliği bölümü mezunu oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin biri otuz yedi yaşında olup meslekte on dördüncü yılını çalışmakta diğer öğretmen ise kırk bir yaşında olup meslekte on üçüncü yılını çalışmaktadır. Öğretmenlerin biri MEB'e bağlı resmi bağımsız anaokulunda okul öncesi öğretmeni olarak görev yapmakta olup diğer öğretmen KYK yurtlarında depremzede çocuklar için oluşturulan okul öncesi sınıfında okul öncesi öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında 6 Şubat 2023 depremini yaşamış ve şehirden zorunlu göç etmiş olan okul öncesi dönem çocuklarının sosyal ve duygusal durumlarını öğrenmek amacıyla çocukların anneleri ile görüşmeler yapılmıştır. Veri toplama araçları olarak yarı yapılandırılmış "Ebeveyn Görüşme Formu" ve "Öğretmen Görüşme Formu" kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi, araştırmanın kapsamı konusunda araştırma konusuna dahil olmuş olan kişiler ile belirlenmiş sorular kapsamında sözlü veri toplama yöntemidir. Araştırmacı, katılımcı ile yapacağı görüşmenin zamanını verimli kullanmak ve konudan uzaklaşmadan katılımcının konu hakkındaki bakış açısını öğrenebilmek adına önceden hazırlık yapma durumundadır (Patton, 2018). Araştırmacı görüşme esnasında yarı yapılandırılmış görüşme formlarında bulunan sorulara ek sorular yönelterek detaylı veri almayı sağlamıştır.

Araştırmada kullanılan görüşme formlarının oluşturulabilmesi için öncelikle araştırma konusuna yönelik detaylı alanyazın taraması yapılmıştır. Alanyazın taraması sonucu araştırmacılar tarafından taslak formlar oluşturulmuştur. Daha sonra taslak formların kapsam geçerliliğini sağlamak adına okul öncesi eğitimi alanında dört uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan gelen dönütler üzerine formlar, katılımcılara ait demografik bilgiler ve araştırma kapsamına göre belirlenen amaca yönelik sorular olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Oluşan formlar ile pilot görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Pilot görüşme esnasında görüşme formu maddelerinin anlaşılabilirliği test edilmiş ve katılımcının deneyimleriyle ilgili anlattıklarından yola çıkılarak çalışmanın amacına yönelik sorulması gereken ek sorular olduğu tespit edilip soruların eklenmesine yönelik düzenlemeler yapılarak görüşme formuna son hali verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Veri toplama uygulamasına başlamak için öncelikle Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 10/08/2023 tarih ve E.765537 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. Araştırmanın katılımcıları ile bire bir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan ebeveynler ile yapılan görüşmeler ebeveynlerin çocukları okula bıraktıkları saatlerde okul çevresinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Okul öncesi öğretmenleri ile yapılan görüşmeler de öğretmenlerin mesai saatleri dışında okul çevresinde uygun bir yerde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmeye başlamadan önce araştırmacı, katılımcılara araştırmanın içeriği hakkında detaylı bilgi vermiş ve katılımcılara araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarına dair "Katılım Onam Formu" imzalatmıştır. Katılımcılara isimlerinin, ses kayıtlarının ve kendilerine ait kişisel bilgilerinin üçüncü kişiler ile paylaşılmayacağı bildirilmiştir. Ayrıca katılımcıların görüşmeye başlamadan önce araştırma kapsamına dair tüm soruları içtenlikle cevaplanmıştır. Katılımcılar kendilerini hazır hissettiklerinde araştırmacı sorularını sormuştur. Araştırmacı tarafından tüm sorular katılımcılara yöneltilmiş ve katılımcıların verdikleri cevaplar izinleri dahilinde ses kaydına alınmıştır. Yalnızca bir katılımcı ses kaydı alınmasına izin vermediği için katılımcının cevapları araştırmacı tarafından el yazısı ile not edilmiştir. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde en kısa görüşme yirmi altı dakika en uzun görüşme ise altmış dakika arası sürmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında annelerden ve okul öncesi öğretmenlerinden toplanan verilerin analizi için içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Betimsel analiz; araştırma kapsamında toplanan verilerin incelenmesinde ayrıntıya girilmeden yalnızca kişilerin demografik bilgilerini betimlemek veya kişisel farklılıklarını ortaya koymak amacıyla yapılan analiz yöntemidir (Miles & Huberman, 1994). İçerik analizinde ise betimsel analizden farklı olarak verilerin içeriğine ayrıntılı olarak girilip araştırma sorularının amacına hizmet edecek olan tüm yanıtlar gruplandırılır. Bu gruplar sözcüklerden, söz öbeklerinden veya cümlelerden oluşabilmektedir. (Merriam, 2018). Bu kapsamda araştırmanın verileri analiz edilirken annelerin ve çocukların demografik bilgilerine ait veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilirken çocukların yaşadıkları durumların ortaya çıkarılması için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Analiz için araştırmacı öncelikle ses kayıtları ve aldığı notlardan yararlanarak topladığı tüm verileri bilgisayar ortamında yazılı hale getirmiştir. Her bir anneye (A1, A2,, A7) ve her bir öğretmene (Ö1, Ö2) kod verilerek verilerin karışması önlenmiştir. Daha sonra her bir görüşme için analiz işlemine başlanmıştır. Araştırmaya dahil olan iki araştırmacı da araştırmanın alt amaçlarını göz önünde bulundurarak veriler içerisinde kodlar elde etmiş ve bir kod defteri oluşturmuşlardır. Daha sonra kod defterleri birlikte okunup fikir birliğine varılarak kodlar arasında aynı amaca hizmet edenler gruplandırılıp alt kategorilere ulaşılmıştır. Alt kategorilerden ise aynı başlık altında toplanabilecek veriler tekrar gruplandırılarak kategorilere ulaşılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın alt amaçları doğrultusunda araştırma verilerine ait bulgular yer almaktadır. Bulgular dört alt başlık altında toplanmaktadır.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Yaşanılan Doğal Afetten Etkilen Durumlarının İncelenmesi

Bu bölümde araştırmanın ilk alt araştırma sorusu olan “Okul öncesi dönem çocuklarının yaşanan deprem felaketinden etkilenme durumlarının incelenmesi” ne yönelik bulgular sunulmaktadır.

Tablo 3. Ebeveynlerin Deprem Sonrası Çocukların Sosyal ve Duygusal Durumlarına İlişkin Gözlemleri

Tema	Kategori	Alt Kategori	Kod
Doğal Afet Sonrası Tepkiler	Sosyal ve Duygusal Tepkiler	Ebeveyn- Çocuk İlişkisi	Anneye bağlılık (A1, A5) Babaya bağlılık (A2, A5) Anne ile beraber uyuma (A4) Anne ile ilişkisinde kopukluk (A3, A6)
		Duyguları Dışa Yansıtma	Resimlerde mezar çizme (A1) Oyunlarına depremi yansıtma (A1, A2) Akranlar ile iletişim kurma isteği (A1, A2, A3) Kâğıt kalem ile etkinliklerde artış (A7)
		Kaygı ve Korku Tepkileri	Ağlama krizi (A6, A1) Derin üzüntü (A6, A1) Ölüm kaygısı (A4) Sokakta kalma kaygısı (A6) Enkaz altında kalma kaygısı (A5) Tekrar deprem olma kaygısı (A4, A6) Korku düzeyinde artış (A1, A3, A4, A5, A6)
		Davranış Değişiklikleri	Hırçınlaşma (A7) Eşya fırlatma (A6, A1) Altını ıslatma (A3, A5) Şiddet meyilli olma (A6) Yeme reddi (A3, A4, A6) Uyku problemleri (A2, A4) Yaşananları reddetme (A3) Odada yalnız kalamama (A1) Kapalı alanda kalamama (A4) Kıyafetinin kolunu emme (A1) Akranlarını reddetme (A3, A6, A7) Olaylara tepkisiz kalma (A1, A3, A4) Yeni öğrenmelere karşı isteksizlik (A1, A2, A3)

Tablo 3'e bakıldığında anneler deprem sonrasında okul öncesi dönem çocuklarında sosyal ve duygusal olarak her zaman olduğundan farklı tepkiler gözlemlemişlerdir. Çocuklarda gözlemlenen bu tepkiler sosyal ve duygusal olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Anneler sosyal tepkilerde çocukları ile ilişkilerinde, çocuklarının yaşadıkları duyguları dışarıya yansıtma yollarında veya tam tersi çocukların duygularını içine atma başlıklarında gözlemlerini aktarmışlardır. Duygusal tepkilerde ise çocukların yoğun yaşadıkları duygu durumlarını ve duygularının sebep olduğu davranış değişikliklerinden bahsetmişlerdir. Sosyal tepkiler kategorisi altındaki bazı aktarımlar şu şekildedir;

A1: “Korku düzeyinde bir tık yükselme var. Lavaboya yalnız gidemiyor ayrı bir odaya giderken beni çağırıyor.”

A2: “...kaygısı hala var babasından özellikle hiç ayrılmak istemiyor onu daha güçlü görüyor sanırım onu da koruyabilecek ya da kurtarabilecek gibi görüyor...”

A3: “İçine kapandı çocuk. Götürdüm onu kuzenlerinin yanına inanmı hiç ilgilenmedi. Kuzeni yaklaşım böyle iterdi. Herkesi iterdi. Kuzenleri daha büyük yaşatlar. Yaşıtı yok oğlumun ama normalde çok iyi oynarlar. İletişimleri çok güzel ama depremden sonra hiçbirine yaklaşmak istemedi çocuk. Niye bilmiyorum.”

A4: “Kızımda o kadar çok yaşadım ki ağzıma lokma atmamaya başladı, sabah kahvaltılarında ben ağzına tek bir lokma attım öğlen veriyorum yine almıyor.”

Annelerin aktardıkları duygusal tepkiler kategorisi altında ise çocuklarının yaşadıkları yoğun duygu durumları bulunmaktadır. Bununla birlikte, duyguların yönlendirmesi ile görülen davranış değişiklikleri de deprem sonrası çocuklarda gözlemlenmiştir. Annelerin duygusal boşalmalara yönelik gözlemlerine ait aktarımları aşağıdaki alıntılarda yer almaktadır.

A2: “Samsun'a gittik orada duygusal olarak işte o hani yüzleştiği gece bence odur, “ben eve gitmek istiyorum bu gece hemen gidilecek, bir gece daha burada kalmam, ben eve gitmek istiyorum” diyerek bir saat ağladı.”

A5: "...hala yurttta yatarken "deprem olursa beni tekrar kurtarırız değil mi?" diyor."

Tablo 3'e göre annelerin çocuklarında gözlemledikleri davranış değişiklikleri aşağıdaki gibidir;

A1: "Şöyle bir şey oldu onu da zaten öğretmeni uyardı bir baktım kolunu emmeye başladı. Giydiği kıyafeti kolundan emmeye başladı. Önceleri o yoktu bir süre oldu."

A4: "Ben hapsirdiğim zaman koltuk sallanıyor ve koltuk sallandığında dönüp acaba deprem mi oluyor diye soruyor. Gece uykusunda dönerken uyandıği oluyor deprem oluyor diye."

A5: "Alt ıslatma sorunumuz oldu birkaç kere bu süreçte 5-6 defa yaşadık."

A6: "Kız şiddet meyillisi oldu, tablet, telefon ne varsa kaldırdı attı oturduğu yerde."

Annelerinin Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Yönelik Süreçteki Yaklaşımlarının İncelenmesi

Bu bölümde araştırmanın ikinci alt sorusu olan "Annelerinin süreçte okul öncesi dönem çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik aldıkları tedbirler" e yönelik bulgular sunulmaktadır.

Tablo 4. Deprem Sonrası Ebeveynlerin Çocuklarına Yönelik Davranış ve Tutumları

Kategori	Alt Kategori	Kod
Ebeveynlerin Çocuklarına Yönelik Davranışları	İhtiyaçların Giderilmesi	Evden yiyecek, giyecek alma (A2, A6)
		Akraba/komşu yardımları (A2, A5) Tanıdık evine yerleşme (A4) Gelen yardımlar ile ihtiyaçları karşılama (A1)
	İhtiyaçların Giderilememesi	Yardım gelmemesi (A3, A4) Ebeveyn ihmali (A3, A4, A6)
		Psikolojik Sağlığın Korunması

Tablo 4'e bakıldığında annelerin okul öncesi dönem çocuklarına karşı deprem sonrası yaşanan süreçte yaklaşımları çocukların temel ihtiyaçlarını giderebilme veya giderememe ile çocuklarının psikolojik sağlıklarını korumaya yönelik tutum ve davranışlar olmak üzere üç alt kategoride toplanmıştır. Anneler temel ihtiyaçlar konusunda deprem sonrası kendi evlerine tekrar girerek veya çevreden gelen yardımlar ile hareket etmişlerdir. Temel ihtiyaçların karşılanamadığı durumlarda çevreden yardımların gelmemesi veya annelerin kendi psikolojik durumlarından kaynaklı çocukların temel ihtiyaçlarını ihmal etmeleri durumları görülmektedir. Çocukların temel ihtiyaçlarına ilişkin aktarımlar aşağıda verilmiştir.

A2: "Ne eksik varsa biz eve de girebildiğimiz için tabi kıyafet vs almıştık ama o kargaşayla o travmayla unuttuğumuz şeyleri de hemen tedarik ettik."

A5: "Komşular bir şeyler getirmişti çocuklara zar zor onlardan böyle bisküvi su falan bulabildik."

A3: "Çocuklarımla hiçbir şekilde ilgilenemedim. Oğlum yedi yemedi ne oldu hiç sadece arabada oturuyoruz ve susuyoruz böyle dünyayı izliyoruz."

Tablo 4'e göre anneler yaşanan deprem felaketi sonrasında çocuklarının psikolojik sağlığını koruyabilmek adına bazı önlemler almaya çalışmışlardır. İki katılımcı anne yaşanan deprem sonrası çocukları deprem ortamından uzaklaştırmak ve yaşadıklarını unutturmak adına şehir dışına çıkarak çocuklarının akranları/akrabaları ile vakit geçirmesini sağlamışlardır. Katılımcıların aktardıkları aşağıdaki alıntılarda verilmiştir;

A1: "Cenazelerden sonra şeye götürdüm bir kuzeni vardı Kıbrıs'ta aldım biraz onu oradan uzaklaştırdım. Gezdirdim, unutturmaya çalıştım."

A2: "Önce Aksaray'a geçtik eşimin abisi orada, çocukların kuzenleri var. Kuzeni ondan altı ay küçük hemen onlara gittik çok da iyi oldu aslında oynadılar uzak kaldı haberlerden. Sonra arkadaşlarımızın yanına Samsun'a geçtik ve Antalya'ya geldik."

Tablo 4'e bakıldığında bir anne depremden sonra çocuğunun psikolojik sağlığını korumak adına onunla birlikte aktiviteler yaparak kaliteli vakit geçirmeye çalıştığını belirtmiştir. Katılımcının ifadesi aşağıda

belirtildiği gibidir;

A5: "Bu süreçte benim çalışma hayatıma ara verdiğim için daha çok güzel zaman ayırıp oyunlarına daha çok yöneldik. Oyunlarda böyle bir şeyleri unutturmaya çalışıyoruz. Çok güzel yakan top oynuyoruz, voleybol oynuyoruz, denize götürmeye başladık, yüzmeyi çok seviyor hani sevdiği şeyleri yaptık."

Yine Tablo 4' e göre çocukları ile yaşanan durumları konuşmayı tercih eden anneler olduğu görülmektedir. Bir anne çocuğu ile kendisinin konuştuğunu belirtirken bir başka anne çocuğun duygusal durumu atlatılması adına uzman desteği aldıklarını belirtmişlerdir. Annelerin aldıkları tedbirlere dair aktardıkları alıntılar aşığıdaki gibidir;

A7: "Deprem normal bir şey olduğunu söyledim, her yer sallanabilir dedim."

A6: "Buraya gelirken tatile gidiyoruz dedik umutsunlar diye. Epey bir psikolojik durum yaşadılar hala da psikiyatriye götürüyoruz iki çocuğumu da."

Zorunlu Göç Sonrası Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Durumlarının İncelenmesi

Bu bölümde okul öncesi dönem çocuklarının yaşanan deprem felaketinden dolayı aileleri ile birlikte yaptıkları zorunlu göçten etkilenme durumlarına ilişkin bulgular yer almaktadır. Tablo 5' te çocukların zorunlu göç sonrası durumlarına ilişkin annelerinin gözlemlerine ait bulgular sunulurken Tablo 6' da ise zorunlu göç sonrası çocukların öğrenim görmeye devam ettikleri yeni eğitim ortamlarındaki görevli olan okul öncesi öğretmenlerinin gözlemlerine yer verilmiştir.

Tablo 5. Zorunlu Göç Sonrası Okul Öncesi Çocuklarında Gözlemlenen Değişiklikler

Kategori	Alt Kategori	Kod
Rutinlerin Değişmesi	Ebeveyn Tarafından Yapılan Değişiklikler	Kuralları kaldırma (A1, A5) Ekran süresini arttırma (A1, A5) Çocuğun bağımsızlığını kısıtlama (A1, A4) Çocukla geçirilen vakitlerde azalma (A3, A4)
	Ortamdan Kaynaklanan Değişiklikler	Yeme reddi (A3, A4, A6) Uyku düzeninde değişiklik (A2) Hijyen rutininde değişiklik (A3) Yeni okula gitmeyi reddetme (A4) Değişen koşullardan mutsuzluk (A2)

Tablo 5'e bakıldığında deprem sonrası yapılan zorunlu göç sonucunda anneler okul öncesi dönem çocuklarının rutinlerinde bazı değişiklikler yaşandığını belirtmişlerdir. Rutinlerin etkilenmesinde iki etmen göze çarpmaktadır. Birisi annelerin eylemleri sonucu yaşanan değişiklikler diğeri ise zorunlu göç nedeniyle değişen fiziki ortama bağlı değişikler olarak görülmektedir. Anneler tarafından yaratılan değişikliklere ilişkin çocuklarının rutinlerine ait aktarımlar şu şekildedir;

A2: "Rollerimiz değişmedi ama çocuklar bizi daha zorluyor evdeki gibi değil çünkü kurallar sanki biraz daha esneyince ve onların da tabii ki koşulları, hayatları, arkadaşları değişince daha mutsuz oldular gibi."

A3: "Daha önceleri oynardım oğlumla evin içinde oynardık top oynardık hani müzik açardık oynardık şimdi hiçbir şey yapamıyorum."

A4: "Sabırsız olmaya başladım. Her istediği şeyi yapmamaya başladım bir şey istiyor sabırsızlıkla bazen tersliyorum. Saçıyla bile o kadar en çok kızımınla uğraşmak istediğim şeydi her defasında örerim o bana eziyete dönüştü küt şekilde kestim yeter artık dedim."

Tablo 5'e bakıldığında zorunlu göç sonrası yeni yaşam ortamına bağlı yaşanan rutinlerin değişikliklerine ilişkin ise yeme ve uyku, hijyen ihtiyaçlarını karşılamada düzensizlikler, çocukların yeni okula karşı uyum sağlayamama durumları görülmektedir. Annelerin konuya ilişkin paylaştıkları örnekler şu şekildedir;

A3: "Yemek açırsın burada zaten belli yemekler veriliyor çocuk neden her gün aynı yemekleri yiyoruz diyor. Burası bizim evimiz değil ne yapabiliriz diyorum."

A6: "Ben yaptığım için sürekli evde benim yemeklerime alışık oldukları için burada pek yemek istemiyorlar."

A2: "Uyku zaten tamamen bozuldu çok kalabalığız çünkü işte gittiğin evle ilgili işte sana verilen bir oda falan şimdi burada da öyle küçük bir yerdeyiz yani rutinler aksıyor."

A4: "İlk geldiğimizde okula gelmek istemedi bir, iki hafta falan biz okula gelmedik sonra buradan bir arkadaş edinince onunla birlikte oynamaya isteği arttı. Sordum okula göndereyim mi diye öyle kabul etti."

Tablo 6. Zorunlu Göç Sonrası Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Eğitim Ortamındaki Durumları

Tema	Kategori	Alt Kategori	Kod
Eğitim Ortamında Geçirilen Süreç	Okulun İlk Haftası Gözlemlenenler	Duygu Durumları	Stres (Ö1) Korku (Ö1, Ö2) İçine kapanıklık (Ö2) Asilik, itiraz etme (Ö2)
		Davranış Durumları	Cenaze çizimleri (Ö1) Seslere duyarlılık (Ö1, Ö2) İletişim kurmama (Ö2) Ölümden konuşma (Ö1, Ö2) Oyunlara katılmama (Ö2) Yaşananları reddetme (Ö2) Kıyafetin kollarını emme (Ö1) Masaların altına saklanma (Ö2) Akranlara fiziksel şiddet uygulama (Ö2) Tek bir oyuncakla uzun vakit geçirme (Ö2)
	Süreçte Öğretmenlerin Yaptıkları	Öğretmenin Uygulamaları	Deprem içerikli oyunlara müdahale etmeme (Ö1, Ö2) İlgilerini başka yöne çekmeye çalışma (Ö2) MEB uyum etkinliklerini uygulama (Ö2) Görevler vererek etkinliklere katılımlarını sağlama (Ö1, Ö2)
		Çevresel Destek Uygulamaları	Palyaço etkinliği (Ö2) Açık hava sineması (Ö2) Çeşitli oyuncakların dağıtılması (Ö2) Paydaşların desteğini alma (Ö1, Ö2)
	Okulun Son Haftası Gözlemlenenler	Duygu Durumları	Stresten uzaklaşma (Ö2) Yaşananları kabul etme (Ö1, Ö2) Göç edilen şehre alışma (Ö2) Korku ve kaygıda azalma (Ö1, Ö2)
		Davranış Durumları	Soru sormaya başlama (Ö1, Ö2) Etkinliklere aktif katılım (Ö1, Ö2) Akranları ile uyum sağlama (Ö1, Ö2) Agresif davranışlarda sönme (Ö2) Evdeki olayları öğretmen ile paylaşma (Ö2)

Tablo 6'ya bakıldığında zorunlu göç sonrası okul öncesi dönem çocukları yeni eğitim ortamlarına girdiklerinde okul öncesi öğretmenleri tarafından duygusal durumlarına ilişkin korku, stres, içine kapanıklık gibi duygusal yansımalar gözlenmiştir. Öğretmenler çocukların davranışları boyutunda ise iletişim kurmadıklarını, tek bir oyuncak ile bireysel oyun oynamayı tercih ettiklerini ve içine kapanık ruh halinde olduklarını gözlemlemişlerdir. Bazı çocukların ise akranlarına fiziksel şiddet tepkileri gösterdiklerini belirtmişlerdir. Çocukların bazılarında cenaze, ölüm konularında konuşma ve depremi canlandırmaya yönelik oyunlar gözlemlenirken bazı çocuklarda ise yaşananları reddetme gördüklerini ifade etmişlerdir. Okul öncesi öğretmenlerinin çocukların zorunlu göç sonrası duygu ve davranış durumlarına ilişkin örnekler aşağıda sunulmaktadır;

Ö1: "İlk geldiklerinde çok stresli, korkak ve özellikle seslere karşı aşırı duyarlı olduklarını gözlemledim. Sık sık ölümden ve kaybettikleri yakınlarından bahsediyorlardı hatta birçok çalışmamızda sanatsal faaliyetlerimizde onları çizip yansıtıyorlardı. Bir çocuğumuz kıyafetinin kollarını ısıriyordu bu davranış deprem öncesinde yokmuş."

Ö2: "İçine kapanık, ilk zamanlar çoğu çocuk birbiriyle iletişim kurmuyordu, sadece bir köşede oturmayı tercih ediyorlardı. Çocuklardan birinin gözlerindeki korku çok fazlaydı. Oyun için onları teşvik ettiğimde sürekli masaların altına giriyorlar ve deprem canlandırması yapıyorlardı. Evet deprem oluyor, işte 7 şiddetinde oluyor, 3 şiddetinde oluyor işte bir şey yok, yıkılmayacak korkmayın" falan. Hatta daha şiddetli olduğunda "işte yıkılacak kaçın, durmasını bekleyin". Şeklinde söylemleri oluyordu." Arkadaşlarına fiziksel olarak zarar verme eğiliminde olan çocuk vardı."

Tablo 6'ya göre okul öncesi öğretmenlerinin eğitim ortamlarında göç etmiş çocuklara yönelik çeşitli etkinlikler yaptıkları ve bunlara ek olarak çevresel destek aldıkları görülmektedir. Öğretmenler çocukların deprem içerikli oyunlarına izin verdiklerini, müdahale etmediklerini ve gerektiği yerde çocukların dikkatini başka yöne çektiklerini belirtmişlerdir. MEB tarafından verilen uyum etkinliklerini uygulamanın yanı sıra öğretmenler çocuklara görevler vererek, paydaşlardan yardım alarak ve çocukları çeşitli okul dışı etkinliklere

dahil ederek uyum sağlamalarına ve yaşadıklarını atlatmalarına yardımcı olmaya çalışmışlardır. Ayrıca paydaşların katkılarından ve göç eden çocuklara yönelik planlanan okul dışı etkinliklerden de çocukların uyum süreçlerinde yararlanmışlardır. Öğretmenlerin tüm bu etkinliklere dair ifadeleri şu şekildedir;

Ö1: “Tabii zamanla okulumuzdaki öğretmenlerimiz, aileler ile görüşmeler, sınıfımızdaki çocukların akran desteği, diğer çocuklarımızın ailelerinin destekleri ile çocuklara iyi gelmeye çalıştık. Sınıfa uyum ve etkinliklere katılım konusunda desteklemeye çalıştım.”

Ö2: “Ben görevler vererek ya da onları güdüleyerek yavaş yavaş etkinliklere katılmalarını sağladım. Oyunlarına müdahale etmedik bir şekilde depremlerle ilgili konuştular oynadılar baktık daha fazla uzuyor o zaman ilgilerini başka yöne çekmeye çalıştık yani hani bu oyunu oynamayın gibi hiçbir şey olmadı. Depremle ilgili bakanlığın çıkardığı iki hafta süresince yapılacak etkinlikler vardı. Sınıfta uyguladık ve ben onların çok faydalı olduğunu düşünüyorum açıkçası. Çocuklara oyuncak dağıtıldı, sınıfa palyaço geldi, eğlendirmek için dışarıda açık hava sinemaları kuruldu bunlar çocuklara çok iyi geldi.”

Tablo 6 incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerinin süreçte yaptıkları etkinliklerin ve müdahalelerin çocuklarda duygu ve davranış değişikliklerine katkı sağladığı görülmektedir. Çocuklarda duygusal anlamda olumsuz duyguların azalması ve yaşanan zor süreçlerin kabul edilmesi görülürken davranışsal boyutta aktif katılım, akran kabulü ve olumsuz davranışlarda sönme, öğretmen ile iletişimi kuvvetlendirme gibi olumlu gelişmeler görülmektedir. Okul öncesi öğretmenlerinin çocukların bu olumlu değişimlerine ait verdikleri örnekler aşağıda sunulmaktadır;

Ö1: “Süreçte çocuklarımızın daha çok stresten uzaklaştığını, yaşanan olayları kabul edip hatta yeni şehirlerine yeni okullarına adapte olduklarını gözlemledim. Geldiklerinde içine kapanık olmalarına karşın şu an gayet sınıfla uyumlular ve kendilerini buldu çocuklar diyebilirim.”

Ö2: “Çocuklar geldiklerinde donuktu şu an gülüyor, soru soruyor, etkinliklere katılmak istiyorlar. Aktifleştiler ve birbirleri ile kaynaştılar aslında. İlk zamanlar bütün arkadaşlarına vuran çocuğumuz vardı gözümüz hep üzerindeydi akran kabulü ile söndürmeye çalıştık. Kabul görme çok önemli agresif davranışları yarı yarıya düşüştü şu an. Okuldan sonra çocukların aileleri ile paylaşımları da artmış okulda olanları ailesinin yanına gittiğinde anlatmalar başlamış. Okula karşı çocukların ilgisi olduğunu gözlemledim.”

Sonuç ve Tartışma

Afetler riskli gruplar ve çocuklar üzerinde çok büyük etkiye sahiptir. Dünya üzerinde milyonlarca çocuğun yaşanan doğal afetlerden doğrudan veya dolaylı olarak etkilendiği bilinmektedir (Adhisivam ve diğerleri, 2006; Masten & Narayan, 2012). Bu araştırma da okul öncesi dönem çocuklarının 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan deprem felaketinden ve ardından yapılan zorunlu göç durumundan nasıl etkilendiklerinin, ebeveynlerin tutum ve davranışları ile tüm bu sürecin çocukların okul yaşantılarına nasıl yansıdığına ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu bölümde genel amaç kapsamında elde edilen bulgular alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Araştırmanın ilk araştırma sorusu kapsamında okul öncesi dönem çocuklarının yaşanan deprem felaketinden etkilenmelerinin incelenmesine yönelik ebeveynler ile yapılan görüşmeler sonucu çocukların sosyal ve duygusal tepkilerine bakıldığında sosyal tepkilerde çocuklarda ebeveynlere aşırı bağımlılık görülmektedir. Çocuklar doğal afet öncesinde olduğu gibi doğal afetler sırasında ve sonrasında da aileleri ile birlikte güvende olduklarını hissetme ihtiyacı duymaktadırlar. Aile bireyleri ile ortak hareket planları olması çocukların daha huzurlu olmasını sağlamaktadır (Gürbüz & Koyuncu, 2023).

Sosyal tepkilerin bir diğer alt kategorisi olan duyguları dışa yansıtma başlığında çocukların resimlerinde mezarlar çizmeleri, oyunlarında deprem konusunu yansıtmaları, akranlar ile paylaşımında bulunma istekleri görülmektedir. Çocuklar yaşanan kötü olayların sonucunda yaşadıkları alanları, mekanları kaybetmek konusunda yetişkinlere oranlara daha fazla zorlanmaktadırlar çünkü bu tür kayıplara anlam verememektedirler. Buna bağlı olarak duygularını dile dökmek konusunda da deneyimleri kısıtlı kalmaktadır (Şalcıoğlu & Başoğlu, 2008). Deprem gibi doğal afetlerin yaşanmasının ardından sunulacak olan psikolojik yardımda bireyin yaşadıkları ve hissettiklerini rahatça dile getirme şansı vermek, zihinsel ve bedensel olarak rahatlatmaya çalışmak önemlidir (Nakajima, 2012). Okul öncesi dönemdeki çocuklar yaşadıkları olayları oyun yoluyla dış dünyaya aktarmaktadırlar (Piaget, 1951). Çocukların sözel ifade de zorlanmaları sonucunda oyun oynama, sanatsal faaliyetlerde duygularını boşaltma ihtiyaçları olduğu araştırma bulgularında görülmektedir. Sönmez (2022) yaptığı çalışmada farklı gelişim dönemlerinde olan

çocukların depreme karşı farklı tepkiler geliştirdiklerini ve okul öncesi dönemdeki çocukların depremi yansıtan oyunlar aracılığıyla deneyimlerini dışa vurduklarını belirtmiştir.

Çocukların yaşanan deprem sonrası psikolojik durumlarını değerlendirirken göz önünde bulundurulması gereken bazı durum ve davranışlar vardır. Bunlar; huzursuzluk, öfke nöbetleri, uyku problemleri, akranlardan uzaklaşma ve oyun oynamaktan uzaklaşma, yetişkinlere aşırı bağlanma, alt ıslatma olarak özetlenebilir (Najakima, 2012). Afetlerin ardından çocuklarda gözlemlenen bazı durumlar kaygıda artış, uyku düzeninde bozukluklar, okul çağındaki çocukların akademik başarılarında düşme, çocukların akranları ile kurdukları iletişimlerde kopukluklar olarak sıralanabilir (Girardi ve diğerleri, 2020; Schafer, 2016). Bu araştırma kapsamında da ebeveynlerin çocuklarında içine kapanma başlığı altında belirttikleri yeme reddi, uyku problemleri, akranları reddetme, yeni öğrenmelere karşı isteksizlik alanyazında belirtilen belirtiler ile örtüşmektedir. Doğal afet yaşayan çocuklarda diğer çocuklara oranla öfke, saldırgan ruh hali ve depresyona yatkınlık daha yüksektir (Becker-Blease ve diğerleri, 2010). Yine bu araştırmaya bakıldığında çocukların hırçınlaşma, eşya fırlatma, şiddet meyilli olma gibi davranış değişiklikleri olduğu görülmektedir.

Anneler tarafından çocuklarda en çok belirtilen duygu durumu korku olmuştur. Çocukların korku düzeylerinde artış, tekrar deprem olması kaygısı, enkaz altında kalma kaygısı, ölüm korkusu olduğu belirtilmiştir. Bir anne çocuğunun yalnız başına odada kalmak istemediğinden veya yalnız başına lavaboya gitmediğinden bahsetmiştir. Afet ve travma durumlarında çocuklarda ortaya çıkabilecek ruhsal belirtiler korkudan ve kaygıdan bahsetmektedir. Afet sonrası çocuklarda korku ve endişe en sık karşılaşılan tepkilerdir. Korkunun altında yaşanan doğal afetin tekrarlanması, ölüm korkusu, aile bireylerinden ayrı kalma veya yalnız başına hareket etme korkusundan bahsedilebilir. Korkuyu takiben uyku problemleri, altını ıslatma, parmaklarını emme gibi davranış değişiklikleri de gözlenmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017).

Çocuklarda çeşitli ruhsal travmaların ortaya çıkmasında etkili olan risk faktörlerine bakıldığında birey, aile ve toplum olmak üzere üç ayrı başlıkta incelemek mümkündür. Aile başlığı ele alındığında ise aile içindeki her bir kişinin yaşadıkları sonucu içine girdiği ruhsal duygu durumu, ailenin yapısı, anne babanın durumu, ailenin sosyoekonomik durumu gibi alt başlıklar görülmektedir. Toplumsal boyutta ise toplumun yaşanabilecek doğal afetlere hazırlıklı olması ve bu anlamda travma yaşamış aileye toplum desteğinin sağlanabilmesi süreç için önemli unsurlar arasındadır (Espinel ve diğerleri, 2007). Okul öncesi dönemde çocukların gelişimsel dönemleri nedeniyle aileleri ile daha kuvvetli bağları olduğu düşünüldüğünde çocukların aile içi dinamiklerden de etkilendikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Araştırmanın ikinci alt araştırma sorusu olan annelerin okul öncesi dönem çocuklarına yönelik süreçteki yaklaşımlarının incelenmesinde ebeveynlerin çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılama ve karşılamama alt kategorileri ile annelerin çocuklarının psikolojik sağlıklarını korumak adına attıkları adımlar görülmektedir. Çocuklar yaşadıkları olumsuz deneyimler karşısında ebeveynlerinin aynı duruma karşı tutum ve davranışlarını gözlemleyerek olaylar ile başa çıkma yollarını geliştirirler. Bu bağlamda aile bireyleri yaşanan olumsuz deneyimler karşısındaki duygu durumları ve duygusal kontrollerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Yılmaz, 2024). Benzer bir şekilde Özoruç ve Dikici Sığırtmaç (2024) çalışmalarında çocukların olaylar karşısındaki bakış açılarının yetişkinlerin çocuklarına yaptıkları açıklamalara ve yetişkinlerin kendi aralarındaki konuşmalara bağlı olabileceği sonucuna ulaşmışlardır.

Çocukların psikolojik sağlığını korumak adına annelerin yaptıkları zorunlu göç hakkında çocuklarına açıklama yaptıkları, yaşadıkları deprem üzerine konuşmaya çalıştıkları, çocukları ile şehir dışında vakit geçirmeye çalıştıkları veya çeşitli etkinlik materyallerinden destek aldıkları görülmektedir. Deprem, sel, yangın gibi ülkemizde de görülme olasılığı yüksek doğal afetlerin yaşanması durumunda tüm insanlar stres yaşarken çocuklar için bu doğal afetler stresin yanı sıra karmaşık ve anlamlandırması zor olaylar olarak yaşanmaktadır (Bozkurt ve diğerleri, 2011). Çocukların doğal afetler yaşandıktan sonra oluşan travmayı atlatabilmeleri için bazı müdahaleler uygulanmaktadır. Ebeveyn veya bir yetişkin tarafından çocuğun yaşanan afet olayını anlamlandırmasına yardımcı olunması bu maddelerden biridir. Çocuklar ile yaşanan doğal afet hakkında konuşularak doğal afet hakkında bilgi verilebilir (Espinel ve diğerleri, 2007).

Dünya üzerinde her yıl ortalama 150 milyon kişi doğal afetler ile karşı karşıya kalmakta ve bunun

sonucunda ikamet ettikleri yerden ayrılmak zorunda kalan dezavantajlı kişiler olarak görülmektedirler (World Health Organization [WHO], 2004). Araştırmanın  c nc  alt araştırma sorusu olan zorunlu göç sonrası okul öncesi dönem çocuklarının durumlarının incelenmesinde annelerin gözlemleri sonucu çocukların rutinlerinde değişiklikler olduğu görülmüştür. Yine aynı alt araştırma sorusu kapsamında çocukların zorunlu göç sonrası devam ettikleri okul öncesi eğitim kurumu/sınıfı içerisindeki durumlarının ortaya konması için okul öncesi  ğretmenlerinin yaptıkları gözlemler sonucu çocuklar okulun ilk haftası, eğitim sürecindeki durum ve okulun son haftasındaki durumları olmak üzere  c süreç altında değerlendirilmiştir. Okulun ilk haftasında öğretmenler yaptıkları gözlemlere göre çocukların duyu durumlarında ve davranışlarında hem yaşanılan deprem felaketinin hem de yaşanılan zorunlu gücün olumsuz etkilerini gördüklerinden bahsetmişlerdir. Eğitim sürecinde öğretmenlerin uygulamaları ve çevresel destek ile çocukların sosyal ve duygusal etkilenmelerinin önüne geçilmeye çalışmış ve okulun son haftasındaki gözlemlerde öğretmenler çocuklarda olumlu duyu ve davranış değişiklikleri gözlemlediklerini aktarmışlardır. Bu süreçte çocukların düzenli akran etkileşimleri, öğretmenler tarafından bilinçli yapılan uygulamalar ve bir okul rutinine sahip olmalarının gözlemlenen olumlu değişikliklere fayda sağladığı düşünülmektedir. Alanyazına bakıldığında ise ailenin ve tüm toplumun birbiri içinde deprem felaketinden önceki ilişki, iletişim ve rutinlerine dönmesi, sosyal yapıların tekrar inşa edilmesi, yaşı fark etmeksizin travma yaşamış olan tüm bireylerin deprem öncesi günlük yaşantılarına dönmesi sürecinde g c kazanmalarına ve ileride yaşanma ihtimali olan başka travmalara karşı başa çıkma becerileri kazanmalarına yardımcı olacağına dair kanıtlar mevcuttur (Kızılay, 2008). Yaşanan doğal afetler sonrası rutinlere geri dönmek yetişkinlerde olduğu kadar çocuklarda da öncelikli bir adımdır. Bu nedenle günlük yaşama ve çocuğun ev içi rutinine olabildiğince erken dönülmesi gereklidir. Ev için düzenin yanı sıra çocukların okul rutinlerine geri dönmeleri gerektiği uzmanlar tarafından dile getirilmektedir. Bu kapsamda çocuklar okula gitmeyi reddetse bile gerekli kişilerden yardım alınarak çocukların okul ile bağını tekrar kurmak önemlidir (MEB, 2017).

Göç sonrası için annelerin aktardıkları gözlemlere bakıldığında rutinlerde değişiklik yaşandığı ve bu değişikliklerin anneler tarafından yapılan değişiklikler ve g ç edilen yeni ortamdan kaynaklı değişiklikler olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Anneler  ocukların ekran kullanım süresini arttırma, bağımsızlığını kısıtlama ve çocukları ile ilgilendikleri süreleri kısaltma gibi değişikliklerden bahsetmişlerdir. Annelerin yaptıkları değişikliklerin sebebinin kendilerinin de deprem felaketini yaşamış ve bu durumdan psikolojik olarak etkilenmiş olmaları sebebiyle sergiledikleri bazı davranış değişiklikleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Güvercin (2006)  alışmasında deprezede olan annelerin deprem felaketinden etkilenme derecesinin çok veya az olması ile çocuklarında görülen depresyon düzeylerinin birbirine paralel olduğunu ortaya koymuştur. Deprem felaketleri sonrasında annelerin yaşadıkları stres ve sıkıntılı ruh hali çocukların da bu belirtileri göstermesine yol açmaktadır (Proctor ve diğerleri, 2007). Annelerin davranışlarındaki bu değişiklikler çocuklarında düzenlerinin bozulmasına yol açmaktadır. Yaşanılan travmatik olaylar bireylerde yaşamın yeniden düzenlenmesi için motivasyon kaybına yol açabilir. Bu tür durumlarda kişilerin çabaya önem vermesi psikolojik iyileşme süreci açısından önemli görülmektedir (Nakajima, 2012).

Çocukların rutinlerinin değişmesini etkileyen bir diğer etmen ise g ç edilen ortamdan kaynaklanan değişikliklere uyum sağlayamama olarak görülmektedir. Bireylerin yaşlarına göre etkilenme düzeyleri farklılık göstermekle birlikte çocuklar ve ergenlik dönemindeki bireyler için zorunlu göç daha fazla probleme yol açmaktadır (Karaman & Bulut, 2018). Ebeveynlerin bu kategori altında en çok dile getirdikleri değişiklik çocukların zorunlu g c ten sonra yeme rutinlerinde bozulma yaşanmasıdır. Bunu takiben uyku düzeni, yeni okulun reddi ve değişen koşullardan mutsuzluk gelmektedir. G ç hareketi zorunlu olarak yapıldığı takdirde uyum sorunları ruhsal problemlere yol açmaktadır. Özel ve Ersoy (2023) deprem felaketinden etkilenen çocukların deprem sonrası okula adaptasyon süreçlerinde ebeveynlerin iç birliği, motivasyon ve iletişim gibi katkılarının çocuklar açısından önemli olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Zorunlu göç sonrası çocukların eğitim ortamlarındaki durumları incelendiğinde okul öncesi  ğretmenlerinin ilk hafta yaptıkları duyu durumları ve davranış durumlarına ilişkin gözlemler annelerin aktardıkları duyu ve davranış durumları ile paralellik göstermektedir. Çocukların kendi duygularını yansıtmak adına doğal afet ile ilgili çizimler yapması, oyunlar oynaması yardımcı unsurlardır. Çocukların

doğal afet içerikli oyun oynamalarına izin verilmesi hatta afetin olumlu sonuçlandığı senaryolar ile oyuna pozitif yön verilerek oyun sürdürülmesi önerilmektedir (Zara, 2011). Depremi ardından uzmanlar tarafından çocukların oyunlar yardımı ile duygularını daha güvenli ve rahat hissettikleri bir alanda yansıtabilmeleri için akranları ile iletişimde oldukları ve yaşadıkları duyguları karşı tarafta da görebilmelerine imkân buldukları oyun terapileri tavsiye edilmektedir (Triasari ve diğerleri, 2020). Süreçte öğretmenler tarafından yapılan çeşitli etkinlikler, çocukların sınıf içerisinde kurdukları deprem içerikli oyunlara müdahale etmeden çocukların duygularını dışa yansıtmalarına imkân tanımaları literatürdeki oyun içerikleri ve oyun terapileri ile paralellik göstermektedir.

Zorunlu göç sonrası çocukların eğitimlerine devam edebilmelerinin üç yararı görülmektedir; çocuklara hayatta kalma ve yaşamaya devam etme inancını kazandırmak, psikososyal destek kapsamında çocukların yaşadıkları zorlukları anlamlandırmalarına yardım olma ve çocukların yanı sıra ailelerin de stres seviyelerini düzenleyerek aile ve toplum yapısını güçlendirme (Özdemir & Budak, 2017). Bu araştırma kapsamında da okul öncesi öğretmenlerinin okulun son haftası yaptıkları gözlemlere bakıldığında çocukların duygusal durumlarında stresten uzaklaşma, yaşananları kabul etme, korku ve kaygı düzeylerinde azalma; davranışsal durumlarında ise etkinliklere aktif katılım sağlama, akranları ile uyum, agresif davranışlarda sönme, sosyalleşme ve ev okul arasındaki paylaşımları sağlama gibi olumlu gelişmeler olduğu görülmektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarının 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan deprem felaketinden ve ardından yapılan zorunlu göç durumundan nasıl etkilendiklerinin, ebeveynlerin tutum ve davranışları ile tüm bu sürecin çocukların okul yaşantılarına nasıl yansıdığına incelenmesi amaçlanan bu araştırma kapsamında ebeveyn ve öğretmen görüşlerine göre çocukların sosyal ve duygusal durumlarına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Çocukların ebeveynlerine aşırı bağlılık gösterdikleri belirlenmiştir. Çocukların deprem ve sonrasında yaşanan tüm travmatik olayları oyunlarına yansıtma, sanat etkinliği gibi çeşitli etkinliklerle dışa yansıtma veya akranları ile paylaşımda bulunma ihtiyacı duydukları görülmüştür. Duyguları dışa yansıtmanın aksine bazı çocuklarda deprem sonrası içine kapanma, yeme reddi, uyku problemleri, akran reddi, yaşananları kabullenmeme, yeni öğrenmelere karşı isteksizlik ebeveynler tarafından gözlemlenen tepkiler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda literatüre bakıldığında çocuklarda travma sonrası görülebilen stres belirtileri ile araştırma kapsamında ebeveynlerin gözlemlerinin tutarlılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çocukların travma sonrası en çok yaşadıkları duygunun korku olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tekrar depremi yaşama, enkaz altında kalma, yalnız başına kalmaktan korkma gibi farklı türler belirten ebeveynlere karşılık literatürde de benzer şekilde çocuklarda travma sonrası en sık rastlanılan duygular korku ve kaygı düzeyinde artıştır. Çocukların yaşadıkları travma ve korku-kaygı düzeylerindeki artışla beraber hırçınlaşma, alt ıslatma, şiddet meyilli olma, gece ağlamaları gibi davranış değişiklikleri sergiledikleri araştırma ile birlikte görülmüştür.

Deprem sonrasında ebeveyn davranışların bakıldığında imkânı olan ebeveynler çocukların temel ihtiyaçlarını karşılamakta sorun yaşamamakta, imkanları kısıtlı olan veya kendi psikolojik durumu nedeniyle çocuklarının temel ihtiyaçlarını ihmal eden anneler olduğu tespit edilmiştir. Anneler ellerinden geldiğince süreçte çocukların psikolojik sağlıklarını korumak adına deprem üzerine konuşmalar yapmış, uzman desteği almış, göç ile ilgili çocuklarına gerekli açıklamayı yapmışlardır. Gerekse deprem sonrası dönemde gerekse depremi yaşadıkları şehirden göç edecek oldukları şehre geçme sırasında başka şehirlerde akraba veya arkadaş ziyaretleri yapıp çocuklarının akranları ile vakit geçirmesini sağlamaya çalıştıkları görülmüştür.

Yapılan göçün türü nasıl olursa olsun tüm aile bireylerinin bundan etkilendiğini belirten literatüre paralel olarak yaşanan deprem felaketi sonucu zorunlu göç etmiş olan ailelerin ve okul öncesi dönem çocuklarının da günlük rutinlerinde bazı değişiklikler meydana geldiği görülmüştür. Bu değişiklikler ebeveyn kaynaklı veya değiştirilen yeni ortamdaki kaynaklı olarak ikiye ayrılmış durumdadır. Göç sonrası çocukları gözlemeleme fırsatı olmuş bir başka kişiler ise çocukların okul öncesi eğitime devam sınıfın okul öncesi öğretmenleridir. Okul öncesi öğretmenleri çocuklar ile tanıştıkları ilk haftada annelere paralel olarak gözlem yaptıkları görülmüştür. Öğretmenlerin belirttikleri çeşitli etkinlikler ve çocukların sosyal ve psikolojik

destekleri ile son haftalarda yaptıkları gözlemler çocukların olumlu yönde değişim gösterdiklerini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak çocuklar yaşanan felaketlerden yetişkinlere göre daha fazla etkilenmektedirler. Bunun yanı sıra felaketi takip eden zorunlu göç durumuna veya ailenin psikolojik ve ruhsal durumlarına göre çocukların duygu ve davranışlarında değişimler gözlemlenebilmektedir. Annelerin çocukların psikolojik sağlığını korumak adına yaptıklarının yanı sıra çocukların akran etkileşimi kurmaları ve okula başlamaları anneler tarafından olumlu gelişmelerin başlangıcı olarak belirtilmiştir. Bunları takiben okul öncesi öğretmenlerinin takibinde çocuklar için uyum çalışmaları yapılması, bir okul rutini oluşturulması ve çocukların akranları ile düzenli vakit geçiriyor olmaları okul sürecinde olumlu değişikliklere yol açmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre deprem gibi doğal afetlerden sonra çocukların ortak yaşadığı duygu durumları ve davranış değişikliklerine yönelik en kısa sürede müdahale çalışmaları başlatılabilir. Bununla birlikte çocukların bakımlarından sorumlu olan ebeveynlerin de yaşanan felaketlerden etkilenme durumları ve çocukları ile iletişimlerini değerlendirilerek çocukların bu süreçten olumsuz etkilenme düzeylerini en aza indirmek için hem çocuklara hem ebeveynlere daha hızlı şekilde psikososyal destek sağlanabilir. Yine araştırma sonuçlarına göre ebeveynlerin farklı zamanlarda göç ettikleri ve çocukların göçten bağımsız olarak okula farklı tarihlerde başladıkları göz önüne alındığında tüm bu süreçlerin daha sistematik şekilde yapılması önerilmektedir. Çocukların bir okul rutinine başlamaları ve okul çatısı altında akranları ile buluşup çeşitli etkinliklere katılmaları anneler ve öğretmenler tarafından olumlu değişikliklere yol açtığı belirtildiğinden şartlar sağlandığı takdirde çocukların felaketlerden sonra içinde bulunabilecekleri bir eğitim ortamı, etkinlik sınıfı gibi yerlerin düzenlenmesi ve çocukların bu ortamlarda desteklenmesi daha sistematik bir şekilde sağlanabilir. Bu çalışmada görüşme yapılan ebeveynlerin çocuklarının bağlı bulunduğu yalnızca iki okul öncesi öğretmeni bulunmaktadır. Bu durum çalışma bulgularını sınırlandırmaktadır. İleriki çalışmalarda araştırmacılara çocukların okul öncesi eğitim ortamındaki durumlarına ilişkin daha fazla sayıda öğretmen ile görüşme yapmaları önerilmektedir.

Yazarların Beyanı

Araştırmacıların katkı oranı beyanı: Bu çalışma birinci yazarın doktora seminer çalışmasından üretilmiştir. Araştırmacıların katkısı eşit düzeydedir.

Etik Kurul Kararı: Bu araştırmanın yapılması için Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 10/08/2023 tarih ve E.765537 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

Çatışma beyanı: Araştırmacılar ve/veya kurumlar arasında bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek ve teşekkür: Bu araştırmanın herhangi bir aşamasında bir kurumdan finansal destek alınmamıştır.

Kaynaklar

- Adhisivam, B., Srinivasan, S., Soudarssanane, M. B., Deepak Amalnath, S., & Nirman Kumar, A. (2006). Feeding of infants and young children in tsunami affected villages in Pondicherry. *Indian Pediatr*, 43, 724-727.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2023). www.afad.gov.tr
- Aral, N. (2023). Depremi çocuklara etkileri. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 6(11), 93-105. <https://doi.org/10.36731/cg.1299175>
- Becker-Blease, K. A., Turner, H. A., & Finkelhor, D. (2010). Disasters, victimization, and children's mental health, *Child Development*, 81(4), 1040-1052. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01453.x>
- Bhugra, D. (2004). Migration and mental health. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 109(4), 243-258. <https://doi.org/10.1046/j.0001-690X.2003.00246.x>
- Bozkurt, A., Karlıdere, T., Erdem, M., Ak, M., Çelik, C., Özmenler, K. N., & Aydın, H. (2011). Çubuk Hortumu sonrası yetişkinlerde ortaya çıkan travmatik belirtilerin değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(4), 266-273.
- Bulut, S. (2009). Comparing children posttraumatic stress reactions in terms of age and gender after an earthquake. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(31), 43-51.
- Cresswell, J. (2013). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. Sage Publications.

- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni*. Eğiten Kitap.
- Darga, H. (2023). 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinde çocukların yaşadıkları ve ebeveynlerinde tanık olduğu duygu durumları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (68), 213-248. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.1341292>
- Ekici, S., & Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22. <https://doi.org/10.20493/bt.71783>
- Erden, G., & Gürdil, G. (2009). Savaş yaşantılarının ardından çocuk ve ergenlerde gözlenen travma tepkileri ve psiko-sosyal yardım önerileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(24), 1-13.
- Espinell, Z., Shultz, J. M., & Shaw, J. A., (2007). *Children: Stress, trauma and disaster*. Disaster Life Support Publishing.
- Felix, E., Hernández, L. A., Bravo, M., Ramirez, R., Cabiya, J., & Canino, G. (2011). Natural disaster and risk of psychiatric disorders in Puerto Rican children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 39, 589-600. <https://doi.org/10.1007/s10802-010-9483-1>
- Fukuchi, N., & Koh, E. (2022). Children's survivor guilt after the Great East Japan Earthquake and tsunami: a case report. *Educational Psychology in Practice*, 38(2), 115-124. <https://doi.org/10.1080/02667363.2022.2030674>
- Girardi F. J., Miconi D., Lyke C., & Rousseau C. (2020). Creative expression workshops as Psychological First Aid (PFA) for asylum-seeking children: An exploratory study in temporary shelters in Montreal. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 25(2), 483-493. <https://doi.org/10.1177/1359104519891760>
- Gürbüz, F., & Koyuncu, N. E. (2023). Çocuklar ve deprem. *International Conference on Scientific and Academic Research*, 1, 379-383.
- Güvercin, A. (2006). *Depremde anneler ve çocuklarının depresyon düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Karabulut, D., & Bekler, T. (2019). Doğal afetlerin çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 5(2), 368-376. <https://doi.org/10.21324/dacd.500356>
- Karaman, H. B., & Bulut, S. (2018). Göçmen çocuk ve ergenlerin eğitim engelleri, psikolojik sorunları ve çözüm önerileri üzerine bir araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2, 393-412. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.446297>
- Kızılay. (2008). *Afetlerde psikososyal uygulama rehberi*. Kızılay Yayınları.
- Masten, A.S., & Narayan, A. J. (2012). Child development in the context of disaster, war, and terrorism: Pathways of risk and resilience. *Annu Rev Psychol*, 63, 227-57. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-120710-100356>
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Nobel Yayıncılık.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd ed). Sage Publications, Inc.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). *Afet ve travmalarda psikolojik destek*. Millî Eğitim Bakanlığı. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/Afet%20ve%20Travmalarda%20Psikolojik%20Destek.pdf
- Nakajima, Ş. (2012). Deprem ve sonrası psikolojisi. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2), 150-155.
- Özdemir, A., & Budak, F. (2017). Göçün çocuk ruh sağlığı üzerine etkileri. *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 212-223. <https://doi.org/10.21798/kadem.2018236598>
- Özel, Ö., & Ersoy, B. (2023). Depremden etkilenen okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum sürecine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, (Özel Sayı), 465-481. <https://doi.org/10.17753/sosekev.1363315>
- Özoruç, N., & Sığırtmacı, A. D. (2024). Okul öncesi öğretmenlerinin deprem kaygısı ve eğitim öğretim sürecine yansımaları. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(1), 380-396. <https://doi.org/10.35379/cusosbil.1400448>
- Pataki, G. E., Stone, J. L., & LeViness, J. (2001). *Crisis counseling guide to children and families in disasters*. New York State Office of Mental Health.
- Patton, M.Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Piaget, J. (1951). *Play, dream and imitation in childhood*. Routledge.
- Proctor, L.J., Fauchier, A., Oliver, P.H., Ramos, M.C., Rios, M.A., & Margolin, G. (2007). Family context and young children's responses to earthquake. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48(9), 941-949. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2007.01771.x>
- Schafer A., Snider L., & Sammour R. (2016), A reflective learning report about the implementation and impacts of psychological first Aid (PFA) in Gaza. *Disaster Health*, 3(1), 1-10. <https://doi.org/10.1080/21665044.2015.1110292>
- Solgun, C., & Durat, G. (2017). Göç ve ruh sağlığı. *Journal of human Rhythm*, 3(3), 137-144.
- Sönmez, M. B. (2022). Deprem psikolojik etkileri, psikolojik destek ve korkuyla baş etme. *TOTBİD Dergisi*, 21(3), 337-343. <https://doi.org/10.5578/totbid.dergisi.2022.46>
- Şalcıoğlu, E., & Başoğlu, M. (2008). Psychological effects of earthquakes in children: prospects for brief behavioral treatment. *World Journal of Pediatrics*, 4, 165-172. <https://doi.org/10.1007/s12519-008-0032-8>

- Triasari, L., Yusuf, A., Sestu Retno, D. A., Triyana, P. D., & Abidin, Z. (2020). Play therapy to reduce traumatic stress in earthquake-affected children in North Lombok, West Nusa Tenggara. *International Journal of Nursing and Health Services*, 3(1), 133-140.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). <https://data.tuik.gov.tr/>
- World Health Organization. (2004). *Guiding principles for feeding infants and young children during emergencies*. World Health Organization.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A., (2024). *Okul öncesi dönemdeki çocuklar ile anne-babalarının iletişimlerine depremin etkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. KTO Karatay Üniversitesi.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research design and methods* (3. Baskı). Sage Publications.
- Zara, A. (2011). Krizler ve travmalar. Zara A. (Ed.), *Yaşadıkça psikolojik sorunlar ve başa çıkma yolları içinde* (ss.91-121). İmge Kitabevi Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Since children's coping skills are not fully developed by early childhood, they inevitably suffer from natural disasters (Bulut, 2009) through feelings of helplessness, fear and insecurity. Most children lack the verbal skills and behaviors used to effectively cope with sudden stress (Pataki et al., 2001). As home, family, close relatives, pets, peers, in short, the environment in which a child lives, constitutes a very large part of their lives, the behaviors of children in early childhood employ against traumatic events develop depending on the behavior of the parents, or the primary caregivers, in the child's environment (Zara, 2011).

As a consequence of natural disasters, voluntary or involuntary migration may occur for economic, security or political reasons. It has been found that migrants often suffer from conditions such as depression, posttraumatic stress disorder, psychosomatic complaints and anxiety (Solgun & Durat, 2017). Likewise, migration also cause adaption problems to children of the 3-5 age period, or the play age, due to changes in living conditions and the disruption of social order (Erden & Gürdil, 2009). The February 6 earthquake in our country affected a number of cities with many families being forced to leave their homes and migrate. Considering that adults are negatively affected by these events, it is inevitable, considering the sensitivity of the developmental period they are in, for preschool children to similarly be socially and emotionally affected by both the earthquake and the forced migration with their families.

In this context, this research addresses the following question: "What is the current social and emotional situation of preschool children following the earthquake disaster and the subsequent forced migration?". The aim is to gauge and assess the effects of the earthquake disaster on February 6, 2023 on preschool children, as well as the subsequent forced migration, the attitudes and behaviors of parents, and the overall effects of these factors on the school life of the child. The research therefore has 3 sub-objectives:

1. How were preschool children affected by the earthquake disaster?
2. What are the measures taken by parents for their children during this process?
3. What kind of behaviors did children exhibit in the adaptation process following forced migration?

Method

In this study, the case study model, which is a qualitative research method, was used. The aim of the case study is to observe the event, the phenomenon or subject within a certain framework in detail and analyze it holistically (Merriam, 2018; Yıldırım & Şimşek, 2018). In case studies, the boundaries of the subject to be studied are determined by the researcher and the study is carried out through in-depth examination of one or more cases (Creswell, 2017). Yin (2003) divides case studies into four categories, and in the nested single-case design, more than one unit is mentioned within the scope of a single case in which data collected from different units are analyzed separately and multiple analyses are carried out within the framework of the single case.

This research, which was conducted with parents and preschool teachers in order to determine the social and emotional status of preschool children who experienced the earthquake disaster, and were badly affected by this situation due to forced migration. The research was conducted in a nested single case design, with the participants consisting of parents of preschool-age children who were affected by the February 6, 2023 earthquake and who were forced to migrate from their city, as well as the preschool teachers who taught the children following the forced migration. Within the scope of the research, the criterion sampling method, one of the purposeful sampling methods, was used to select the participants included in the research. Semi-structured "Parent Interview Form" and "Teacher Interview Form" were used as data collection tools.

Results

It was found that children are more affected by disasters than adults. In addition, children may also experience additional trauma depending on the forced migration following the disaster or the psychological and spiritual conditions of the family. In addition to actions taken by parents to protect children's

psychological health, parents also mentioned peer interaction and starting school as the beginning of positive developments. Other events which had beneficial effects in the school process are adaptation activities for children under the supervision of preschool teachers, establishing a school routine, and children spending regular time with their peers.

Conclusion

It was observed in the study that children exhibited behavioral changes such as irritability, bedwetting, tendency to violence, and night crying due to the trauma they were experiencing and increased fear-anxiety. When we look at parental behaviors after the earthquake, it was found that parents who had the means did not have problems in meeting the basic needs of their children, although there were parents who neglected the basic needs of their children due to limited means or their own psychological state. It was observed that preschool teachers made observations in parallel with the parents in the first week they met the children. In this process, it is thought that children's regular peer interactions, conscious practices by teachers and having a school routine, all contributed to the positive changes observed.

When we look at the literature, there is evidence that a number of factors, including returning the family and the whole society to the relationships, communication and routines before the earthquake disaster, rebuilding social structures, and returning all individuals who have experienced trauma, regardless of age, to their pre-earthquake daily routines, all help victims to gain strength and coping skills to deal with other traumas that may occur in the future (Kızılay, 2008). There are three benefits of children being able to continue their education after being forced to migrate: giving children the belief to survive and continue living, helping children make sense of the difficulties they experience within the scope of psychosocial support, and strengthening the family and community structure by regulating the stress levels of families and children (Özdemir & Budak, 2017).